

Skyddet av människorättsförsvarare i fara måste stärkas

Människorättsförsvararnas situation försämras hela tiden i många länder – även inom EU och i dess närhet – trots att FN:s deklaration från 1998 förpliktar staterna att skydda människorättsarbetet¹. Särskilt hotade är personer som försvarar klimat- och miljö rättigheter, LHBTI-rättigheter, arbetstagares rättigheter, ursprungsfolkens rättigheter och kvinnors rättigheter eller kvinnliga människorättsförsvarare. Även nationella människorättsinstitutioner är föremål för olika typer av trakasserier och påverkan i många länder.

Finland har godkänt flera internationella politiska åtaganden för att skydda människorättsförsvarare, till exempel Europarådets ministerkommittés rekommendation (CM/Rec(2018)11)², enligt vilken stater särskilt ska skydda människorättsförsvarare som är i fara. EU publicerade riktlinjer för skyddet av människorättsförsvarare 2008³ och Finland publicerade sina egna anvisningar, som för närvarande håller på att uppdateras, första gången 2014⁴. Stödet till människorättsförsvararnas verksamhet har också lyfts fram som en tyngdpunkt för Finlands människorättspolitik i den människorättspolitiska redogörelsen (2021).⁵

Samtidigt har människorättsdelegationen med oro följt hur de som försvarar de mänskliga rättigheterna har svårt att få skydd i Finland. Antingen får de inte alls tillträde eller så är processerna långsamma och komplicerade. Människorättsförsvarare kan snabbt hamna i kris, vilket kräver att de som hjälper reagerar snabbt. I Finland finns dock inget särskilt visumförfarande eller någon annan mekanism för att få tillfälligt skydd för människorättsförsvarare som är i fara.

Människorättscentret, medlemmarna i dess delegation och flera andra aktörer har redan länge lyft fram det alarmerande behovet av att utveckla skyddet för människorättsförsvarare.⁶ Människorättsdelegationen betonar att när människorättsförsvararnas situation försvåras måste Finland ha beredskap och kompetens att agera snabbt och enhetligt för att skydda dem. För att

¹ <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-human-rights-defenders/declaration-human-rights-defenders>

² https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=09000016808fd8b9

³ https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-guidelines-human-rights-defenders_en

⁴ https://um.fi/julkaisut/-/asset_publisher/TVOLgBmLyZvu/content/suomen-ulkoasiainhallinnon-julkiset-ohjeet-euroopan-unionin-ihmisoikeuspuolustajia-koskevien-suuntaviivojen-kaytannon-toteuttamisessa

⁵ https://valtioneuvosto.fi/-/valtioneuvoston-ihmisoikeuspoliittinen-selonteko-painottaa-ihmisoikeuksien-yleismaailmallisuutta-ja-yhdenvertaisuuden-vahvistamista?languageld=sv_SE

⁶ Utrikesministeriets delegation för internationella människorättsärenden (IONK) tog ställning 2014 (på finska): <https://valtioneuvosto.fi/-/ionk-n-kannanotto-ihmisoikeuspuolustajien-viisumikaytannon-uudistamiseksi> Att utveckla en skyddsmekanism var en stark rekommendation också i en utredning från 2017 (på finska): https://um.fi/documents/35732/0/UM_ihmisoikeuspuolustajat_FI%20%281%29.pdf/92c5bd3e-9b15-c571-adc2-2aad239d2daa?t=1529498114547

Finlands internationella människorättspolitik ska vara trovärdig förutsätts omedelbara åtgärder.

Människorättsdelegationen anser det positivt att Finlands anvisningar om stöd till människorättsförsvarare uppdateras och att utredningsarbetet om humanitära visum har inletts. Anvisningarna kommer dock inte att innehålla några nya åtgärder för att skydda människorättsförsvarare i fara, och humanitära visum bereds i en process som sker separat från anvisningarna.

Människorättsförsvarares tillträde till Finland ska tryggas genom ett så snabbt och flexibelt visumförfarande som möjligt, och de ska stödas även efter inresan. Därför behövs en övergripande handlingsmodell för skyddet. Det är särskilt viktigt att skapa en fungerande koordination vid utrikesministeriet, med beskickningarna samt mellan utrikesministeriet och inrikesministeriet. Dessutom behövs koordination med andra aktörer som arbetar med människorättsförsvarare, till exempel medborgarorganisationer och universitet.

Utöver det skydd som ges i Finland är det viktigt att människorättsförsvarare får snabbt och flexibelt stöd även i det land där de arbetar. Även ett litet ekonomiskt stöd kan vara till stor hjälp i en akut situation. Sådan hjälp kunde erbjudas via Finlands nätverk av representationer.

Då man övergripande utvecklar skyddet för människorättsförsvarare måste man komma ihåg att människorättsförsvararna vid sidan av fysiska trakasserier och hot möter motsvarande hot i den digitala miljön. Teknologin utnyttjas också för att olagligt spionera på människorättsförsvarare. När man skyddar en människorättsförsvarare som är i fara måste man dessutom beakta personens familjemedlemmar, eftersom hotet ofta riktas inte enbart mot personen i fråga utan mot hela personens familj.

Det är nu dags för Finland att omvandla de åtaganden och principer som gäller människorättsförsvarare till konkreta åtgärder. Människorättsdelegationen uppmanar regeringen att i syfte att skydda människorättsförsvarare i fara

- utveckla en övergripande handlingsmodell med vilken människorättsförsvarare stöds både i utreselandet och i Finland
- genom ett snabbt och flexibelt visumförfarande trygga människorättsförsvararens tillträde till Finland
- säkerställa tillräckliga resurser för skyddet.

Människorättscentrets människorättsdelegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörer inom sektorn för de grundläggande och mänskliga rättigheterna som behandlar vittomfattande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Människorättscentret och dess människorättsdelegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella människorättsinstitution (NHRI).